

BARBARA RADZIWIŁKO

DETERMINANTY ROZWOJU ORAZ ICH WPŁYW NA OBECNY STAN PRODUKCJI WINA GRONOWEGO W POLSCE

Streszczenie: Artykuł prezentuje główne determinanty produkcji wina gronowego w Polsce oraz wynikające z nich implikacje dla opisywanego sektora. Na wytwarzanie tego trunku w największym stopniu wpływają regulacje prawne oraz preferencje konsumentów, choć istotnym czynnikiem jest także położenie geograficzne. Wejście Polski do Unii Europejskiej spowodowało zauważalne pomnożenie liczby winnic i areałów uprawnych winorośli. Dodatkowo Unia włączyła Polskę do strefy A europejskiej uprawy winorośli, na czym zyskali głównie mali producenci. Póki co najmocniejszą cechą polskiego wina jest jego jakość. Problem stanowi jednak rozbudowany instytucjonalizm, który stwarza barierę rozwojową tej branży. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż udział we wspólnotowym rynku wina generuje szereg szans. Poruszone problemy umożliwiają zapoznanie się z ogólnym stanem polskiej branży wina gronowego, który wynikł z opisanych w pracy czynników.

Słowa kluczowe: bariera rozwoju, determinanty rozwoju, Unia Europejska, produkcja, regulacje prawne, zmiany, winiarstwo, winnice, wspólny rynek wina, wino gronowe.

1. WSTĘP

Polska nie jest krajem typowo winiarskim. Ma na to wpływ przede wszystkim położenie geograficzne- klimat, gleby, ukształtowanie powierzchni, coś na co człowiek nie ma znaczącego wpływu. Choć uprawa winorośli w Polsce jest możliwa, to smak jej owoców różni się tych uprawianych w południowej części Europy. Początki winiarstwa na ziemiach polskich sięgają XII wieku, podczas gdy w Europie pojawiło się już za czasów starożytnych Greków¹. Położenie oraz wynikające z niego tradycje winiarskie wpłynęły na zachowania polskich konsumentów wina gronowego. Znalezienie wspólnych cech dla jego produk-

---

¹ P. Burkot, B. Kulisz, *Rynek wina w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2008, nr 12, s. 19–26.

cji w Polsce i reszcie Unii ogranicza się, póki co, do objęcia mechanizmami wspólnego rynku. Największy wpływ na stan polskiego winiarstwa ma jednak rodzime prawo, które niestety wciąż skutecznie ogranicza rozwój tego sektora. Mimo unijnych zachęt i ułatwień dla producentów tegoż trunku oficjalna liczba polskich winiarzy spada. Rośnie jednak areał upraw winorośli i uzyskiwana z nich produkcja. Czy polskie wyroby winiarskie otrzymane z rodzimych winogron będą mogły kiedykolwiek konkurować z winami europejskimi? Odpowiedzi na to pytanie poszukuje autorka niniejszej pracy. Dokonuje ona tego obierając cel główny jakim jest przedstawienie najistotniejszych determinantów produkcji wina gronowego w Polsce. Przedstawia także wynikający z nich stan polskiego „małego” winiarstwa. Aby móc zrealizować temat, niezbędne było wyznaczenie kilku celów szczegółowych, które zawierają się w poniżej sformułowanych pytaniach badawczych:

- Co wpływa na poziom polskiej produkcji winiarskiej?
- Czy produkowane w Polsce wino można klasyfikować według unijnych standardów?
- Czy można (i jak) poprawić sytuację polskich winiarzy?
- Jak zmiany zachodzące w europejskiej strukturze produkcji wina wpływają na polskie winiarstwo?

Niniejszy artykuł ma charakter autorskiej rozprawy mającej na celu uświadomić potrzebę zmian w winiarskim sektorze polskiego rolnictwa.

2. OBECNA SYTUACJA PRODUCENTÓW WINA GRONOWEGO W POLSCE

Głównymi podmiotami rynku wina w Polsce są producenci wina gronowego i moszczu, a także podmioty prowadzące handel hurtowy wyrobami winiarskimi oraz instytucje nadzorujące, monitorujące (w tym ARR) i kontrolujące (IJHARS) ten segment. Producentów możemy podzielić na dwie grupy. Pierwszą z nich stanowią podmioty, które wytwarzają wino gronowe (lub moszcz) pochodzące z winogron z własnych upraw, położonych na terenie Polski. Tylko część z nich zamierza przeznaczyć swoje wyroby do obrotu na rynku. Drugą grupę stanowią duzi producenci, których produkcja opiera się na importowanym surowcu. Niektóre przedsiębiorstwa sprowadzają z zagranicy moszcz, na bazie którego pędzą wino². To oni, póki co, mają decydujący udział w branży winiarskiej. Autorka niniejszej pracy skupiła się jednak na pierwszej grupie, a więc na rolnikach-winiarzach.

Po włączeniu Polski do wspólnej polityki rolnej sektora winiarskiego obowiązują ją wszystkie unijne regulacje. Przed akcesją rynek wina nie był objęty specjalnymi regulacjami. Zmieniła to ustawa z dnia 22 stycznia 2004 roku,

---

² ARR 2010 – *administrowanie mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej i krajowymi*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2011, nr 1, s. 26.

zwana potocznie ustawą winiarską. Odkąd weszła w życie (warto zwrócić uwagę, że miało to miejsce przed połączeniem się Unią), mali rodzimi producenci mogli legalnie rozpocząć produkcję. Obecnie rynek ten jest regulowany ustawą z 12 maja 2011 roku „o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina”. Do 2008 roku przepisy funkcjonowały bardzo opornie, a uległo to zmianie wraz z uchwaleniem ustawy winiarskiej tego samego roku. Utworzono wtedy ewidencję podmiotów i dokładniejszy monitoring sektora. Odnotowano co prawda wzrost produkcji, lecz winiarze skarżyli się na narastające trudności. Problemem okazało się wprowadzanie własnych wyrobów na rodzimy rynek. Wadliwie sformułowane przepisy, nierealne do spełnienia dla małych producentów wymogi, wysoka akcyza oraz zbyt niski poziom konsumpcji win wśród polskiego społeczeństwa czynił z tego nieopłacalny dla małych podmiotów biznes. Przed wejściem do UE produkcja win gronowych w Polsce polegała na rozlewaniu importowanego luzem trunku. Sprowadzenie luzem wina było 3–4-krotnie tańsze niż import win butelkowanych. Sytuacja ta była też wymuszona niekorzystną polityką celno-podatkową³. Rodzime uprawy winorośli z przeznaczeniem na wino praktycznie nie istniały. Mali producenci rolni mogli pędzić wino ze swoich owoców, jednak nieopłacalne było robienie tego legalnie na większą skalę. Nowa ustawa z dnia 6 grudnia 2008 roku o podatku akcyzowym zwolniła małych producentów (produkujących mniej niż 1000hl wina pochodzącego z winogron z upraw własnych) z prowadzenia tzw. składu podatkowego.

Tabela 1. Ilość podmiotów wpisanych do ewidencji AAR w danym roku winiarskim, z uwzględnieniem rejonów z największą liczbą zarejestrowanych oraz zgłoszone przez nie dane dotyczące produkcji, powierzchni upraw i plonów

Wyszczególnienie	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Liczba zarejestrowanych w ARR podmiotów	35	23	20
Produkcja (w hl)	424 hl	428,1 hl	498,4 hl
Powierzchnia upraw (w ha)	30,91 ha (z czego plon wyniósł 600 kwintali)	29,82 ha (z czego plon wyniósł 604,4 kwintale)	37 ha (z czego zbiory objęły tylko 30,4 ha, co dało 756,9 kwintali plonu)
Rejony z największą liczbą zarejestrowanych podmiotów	Lubuskie – 9 Małopolskie – 7 Dolnośląskie – 5	Małopolskie – 6 Dolnośląskie – 4 Mazowieckie – 3	Dolnośląskie – 5 Małopolskie – 4 Mazowieckie – 3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu ARR nr 1/2011, 2/2010 oraz 12/2008 oraz „Sprawozdań z działalności rynku rolnego” na lata 2008, 2009 i 2010, publikowanych przez AAR.

³ I. Szczepaniak, *Stan i perspektywy rozwoju przemysłu winiarskiego w Polsce*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa, 1999, s. 5–7.

Powyższa tabela przedstawia jak w latach winiarskich 2008–2011 kształtowała się struktura produkcji wina. Stanowi ona zarys⁴ struktury producentów na ziemiach polskich. Statystyki dotyczące produkcji, obszarów upraw i zbiorów, które są prowadzone na podstawie zgłoszonych przez producentów danych funkcjonują od niedawna, bowiem dopiero od 3 lat⁵. W każdym z okresów wymienione zostały trzy województwa, w których było najwięcej zgłoszonych winiarzy.

Na podstawie powyższego zestawienia łatwo zauważyć, że liczba podmiotów zarejestrowanych w ARR spada. Spadek ten nie świadczy jednak o spadku ilości winnic. Coraz więcej winiarzy zgłasza się by uzyskać wpis do rejestru, lecz nie wszyscy dopełniają niezbędnych formalności. Zostają wówczas wykluczeni z listy Agencji. Spadek notowanej ilości producentów powinien przełożyć się na obniżenie się produkcji, a tak nie jest. Produkcja, areal upraw i plony systematycznie rosną. Nie jest to wielki wzrost, jednak producenci zgadzają się ze sobą, że będzie on się raczej utrzymywał. Zaprezentowana trzyletnia analiza jest okresem zbyt krótkim, by mówić o trendzie. Zanim ARR rozpoczęła obowiązkowy rejestr producentów wina w Polsce, dane dotyczące krajowego winiarstwa nie były zbyt skrupulatnie zbierane. Potwierdzeniem tego są chociażby wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z roku 2008. Naliczono aż 400 winnic, a oficjalnie zgłoszonych zostało jedynie 35. Totalną powierzchnię uprawy winorośli oszacowano również na 400 ha. Na podstawie zarejestrowanych wielkości okazało się, że łącznie zajmują jedynie 36 ha. Warto zauważyć, że relacja ilości winnic do ich powierzchni w każdym wypadku wynosi ok. 1:1. Wobec takiego wyniku statystyczna polska winnica jest bardzo mała, wynosi bowiem mniej niż 1 ha. Dla porównania totalna powierzchnia uprawy winorośli we Francji wynosi 867 400 ha⁶. Jeszcze inne dane prezentuje Polski Instytut Winorośli i Wina, który aktualizuje swą bazę przy okazji corocznego Konwentu Winiarzy. Według zebranych przez nich informacji na terenie Polski występuje 200 winnic. Szacuje się jednak, że jest ich aż 500, o łącznej powierzchni 700 ha. Wniosek jest zatem jeden: liczba winnic w Polsce jest rośnie, lecz ich liczba zgłoszona do ARR wciąż nie przekroczyła 100. Decydujące o takim stanie rzeczy czynniki opisane zostały w kolejnym rozdziale, będącym kluczowym do odnalezienia odpowiedzi wobec postawionych przez autorkę pytań.

3. DETERMINANTY PRODUKCJI WINA GRONOWEGO W POLSCE

Decydującymi elementami są: położenie geograficzne oraz klimat. Nie stanowią one jednak przeszkody w uprawie winorośli w Polsce. Największe znaczenie

---

⁴ Prywatne strony internetowe o tematyce polskiego wina gronowego podają bardziej szczegółowe dane co do położenia i ilości polskich winnic. Są to najczęściej autorskie rejestry, jednak przedstawiają one wyższe liczby producentów tegoż trunku. Najbogatszą bazą dysponuje portal vinisfera.pl.

⁵ A dokładniej od 2008 roku, gdy ARR wprowadziła taki wymóg.

⁶ <http://www.belvini.pl/lexikon/Frankreich.html> [dostęp: 12.04.2012].

mają regulacje prawne, gdyż to one de facto bezpośrednio wpływają na decyzje producentów- zarówno tych małych, jak i dużych. Polska jest początkującym producentem win, zaś polskie społeczeństwo zaczyna przejawiać cechy świadomych konsumentów tego trunku. Zainteresowanie winiarstwem rośnie, powstają różnego rodzaju stowarzyszenia producenckie, a także hobbystyczne. Wszystkie te zjawiska powodują, że korzystne dla winiarzy zmiany.

3.1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE

Według unijnej klasyfikacji cały obszar Polski należy do najchłodniejszej strefy A uprawy winorośli⁷. Uzyskiwane w tej strefie winogrona uznaje się jako właściwe do produkcji wina gronowego. Polska nie posiada podziału na geograficzne jednostki uprawy winorośli, które są bardzo przydatne przy klasyfikacji pochodzenia geograficznego wina. Brakuje też specyficznych nazw dla rejonów typowo winiarskich.

Na szczególność polskiego winiarstwa wpływa także klimat. Uprawa winorośli jest dość ograniczona, choć lista gatunków, które utrzymają się w tutejszych winnicach jest naprawdę długa. W Europie podstawowym gatunkiem winorośli jest „*Vitis Vinifera*”. Charakteryzuje się ona późną porą dojrzewania i wymaga ona ciepłej i suchej jesieni. Niestety w Polsce trudno o takie warunki i dlatego najlepiej sprawdzają się tu odmiany międzygatunkowe, czyli „krzyżówki” winorośli „*Vinifera*”.

3.2. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE

W przeciągu 10 lat (w latach 1991– 2001) spożycie wina w ogólnej strukturze spożycia alkoholu przeciętnego mieszkańca Europy wzrosło z 34,1% do 37,9%⁸. W 2001 roku przeciętne spożycie w krajach winiarskich Europy⁹ wynosiło 52 litry na osobę rocznie. W centralnej i wschodniej Europie, w tym w byłych krajach ZSRR, konsumpcja ta wynosiła jedynie 10 litrów¹⁰. W Polsce w 2007 roku wypito jedynie 3 litry wina na osobę. Rocznie przeciętny Polak wypija tego trunku o 32 litry mniej niż statystyczny Europejczyk (35 litrów). Spożycie wina po transformacji ustrojowej wzrosło aż 6-krotnie¹¹. Zainteresowanie winami w Polsce wzrasta, w szczególności tymi pochodzącymi z tzw. Nowego Świata. Import wina gronowego stanowi zagrożenie dla rozwijającego się rodzimego winiarstwa. Choć ceny opisywanego napoju

⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2165/2005 z 20 grudnia 2005 roku zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1493/1999 w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. L 345.

⁸ M. Górzyński, J. Osiak, M. Rokicka, *Raport: Analiza rynku spirytusowego w Polsce*, CASE-Doradcy Sp. z o.o., Warszawa, 2005.

⁹ Francji, Włoszech, Portugalii i Hiszpanii.

¹⁰ K. Anderson (red.), *The World's Wine Markets: globalization at work*, Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2004.

¹¹ A. Tul-Krzyszczuk, A. Kołakowska-Paszkiewicz, *Konkurencyjność na rynku wina w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2008, t. X, z. 4, s. 452–456.

są w Polsce wyższe niż za granicą, to i tak polscy konsumenci chętnie zakupują zagraniczne wina. Czynnikiem decydującym jest szeroki asortyment. Według Tul-Krzyszczuk oraz Kołakowskiej-Paszkiewicz¹² polski konsument wina podczas jego zakupu kieruje się przede wszystkim: jakością produktu w odniesieniu do jego ceny, smakiem oraz własnymi preferencjami. Co więcej, mało kto zwraca uwagę na nazwę producenta i cenę innych, podobnych win. Powyższe wyniki nasuwają na myśl obraz nieświadomego, niewyedukowanego w sferze winiarskiej klienta. Podczas zakupu kieruje się on głównie ceną i nazwą wina, ale już nie producenta. Często określa się to jako pewnego rodzaju konserwatyzm w konsumpcji. Dzięki rozwijającej się sieci dystrybucji, a więc i coraz lepszemu zaopatrzeniu sklepów oraz powstawaniu fachowych punktów oferujących jedynie wina zauważane są nowe gatunki, także rodzimych producentów. Polski konsument częściej sięga po produkty markowe, chociaż ma jeszcze problemy z odpowiednią identyfikacją producenta. Marka powinna pomagać rozpoznać produkt (szczególnie pod względem jakości) i jego dystrybutora lub producenta¹³.

Na winiarskie gusta Polaków miała wpływ także historia. To w przeszłości ukształtowały się główne rejony, w których do dziś kultywowana jest swoista tradycja winiarska (np. okolice Zielonej Góry, czy Małopolska). Zaś po I wojnie światowej Polacy przyzwyczaili się do win owocowych. Wpłynęła na to wysoka akcyza na wino gronowe (pięciokrotnie wyższa niż na jego owocowy odpowiednik). Przemiany społeczno-gospodarcze w latach 80. i 90. spowodowały korzystne zmiany dla polskiego winiarstwa. Otwarcie krajowej gospodarki na świat zwiększyło możliwości importu win i przyczyniło się do wzrostu wiedzy z tej dziedziny wśród społeczeństwa.

W Polsce rośnie liczba serwisów internetowych np. wspomniana powyżej vinisfera.pl czy winologia.blog.pl. Wymienione tu strony są prowadzone przez członków Polskiego Instytutu Winorośli i Wina. Instytut organizuje różnego rodzaju zjazdy i coroczne konwenty, gdzie polscy winiarze mogą się spotkać i dzielić doświadczeniami. Powstają też nowe stowarzyszenia lokalnych winiarzy np. Stowarzyszenie Winiarzy Małopolskiego Przełomu Wisły. Związki winiarzy próbują ułatwić dostęp do rynku małym, rodzimym producentom. Ich wysiłki powinny być wspierane przez Państwo, ponieważ przez promocję win regionalnych promuje się kraj. W Europie Zachodniej prowadzone są tego typu działania np. we Francji rząd dotuje promocję regionów i ich wyrobów.

3.3. UWARUNKOWANIA PRAWNE

Ustawa z dnia 12 maja 2011 roku formułuje wszystkie niezbędne określenia i praktyki związane z produkcją tego trunku. Wytlumaczone tamże zostało zagadnienie „wyrobu winiarskiego”. „Aromatyzowane wino z soku winogronowego”

¹² Tamże.

¹³ R. Krajewski, A. Tul-Krzyszczuk, *Rynek wina gronowego w Polsce- nowe wyzwania ze strony konsumentów*, „Przemysł Fermentacyjny i Owocowo-warzywny” 2002, nr 3, s. 21–22.

stanowi najbardziej podobny produkt do win klasy europejskiej. O definicjach wielu kategorii wina mówi Zarządzenie Rady nr 1493/1999 z dnia 17 maja 1999 roku¹⁴. Według tego dokumentu wino jest produktem otrzymywanym wyłącznie w drodze fermentacji ze świeżych winogron lub moszczu gronowego. Wymienione tam wina zostały zaklasyfikowane do obrotu na rynku.

Zaliczenie Polski do rejonu A miało pomóc w rozwoju małych, lokalnych winnic. Oczekiwanym rezultatem był rozwój regionów winiarskich poprzez zagwarantowanie dodatkowych źródeł dochodów dla producentów wina¹⁵. Podstawowym dokumentem wspólnotowego rynku wina jest Rozporządzenie (WE) nr 1493/1999. Objęte kontrolą zostały produkcja i uprawa winorośli, a także przetwórstwo, system interwencji cenowych i mechanizmy dopuszczania produktów do obrotu na rynku krajowym, jak i międzynarodowym¹⁶. Przewidziano także pomoc w ramach tzw. „potencjału produkcyjnego wina”. Była ona stosowana, gdy winnica była poddawana restrukturyzacji, bądź karczowaniu. Jednak tego typu zabiegi pomocnicze nie pozwoliły utrzymać równowagi rynkowej sektora. Spowodowane to było spadkiem konsumpcji wina w całej Europie. Jednocześnie zwiększono import gorszych jakościowo win z poza Unii. Stosowane wcześniej mechanizmy okazały się nieskuteczne, ponieważ UE zaczęła odnotowywać nadwyżki, przy spadku jakości win i dochodów producentów. Potrzebna była reforma na kształt wspólnej organizacji rynków rolnych w ramach wspólnej polityki rolnej¹⁷. Z dniem 1 sierpnia 2008 w życie weszło rozporządzenie Rady (WE) nr 479/2008, a wraz z nim reforma wspólnej organizacji rynku wina. Zadaniem szczególnym było zwiększenie konkurencyjności produkowanego w unii wina na rynkach międzynarodowych, ponieważ umacniająca się pozycja win z tzw. Nowego Świata¹⁸ zagrażała europejskiemu stanowisku. Reforma skupiała się głównie na odbudowaniu i ustabilizowaniu reputacji unijnych win, a także kreacji trwałej struktury tegoż rynku. Szczególne znaczenie przypisano tradycjom winiarskim, które miałyby przyczynić się do rozwoju obszarów wiejskich¹⁹.

Według Burkota i Kulisza²⁰ do jej najważniejszych zadań należało:

- obowiązkowe wykarczowanie 200 000 ha winnic do roku 2015²¹,
- zniesienie mechanizmów interwencyjnych (jednak niektóre z nich mogą być stosowane w wyjątkowych sytuacjach),

¹⁴ Załącznik I, ust. 13–18, 23–24 i załącznik VI, dz. cyt.

¹⁵ B. Kulisz, *Unijny rynek wina- mechanizmy dotyczące Wspólnej Polityki Rolnej*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2007, nr 8, s. 24–34.

¹⁶ I. Lipińska, *Prawne aspekty produkcji wina w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2007, t. IX, z. 2, s. 188–191.

¹⁷ P. Burkot, B. Kulisz, *Rynek wina...*, dz. cyt.

¹⁸ Czyli z: Australii, Stanów Zjednoczonych i krajów Ameryki Południowej.

¹⁹ A. Parys-Kępińska, *Wspólnotowy rynek wina po 2008 roku*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2010, nr 12, s. 15–21.

²⁰ P. Burkot, B. Kulisz, 2008, *Rynek wina...*, dz. cyt.

²¹ Polska jest jedynym krajem w Unii, który posiada ogromne tereny nadające się na uprawę winorośli i jednocześnie nie została objęta zakazem zakładania winnic. Stan ten będzie trwał do momentu, gdy średnia roczna produkcja przekroczy 5 milionów litrów wina.

- przyznawanie prawa do sadzenia winorośli, które obowiązuje w krajach produkujących rocznie więcej niż 50 000 hl wina rocznie (czyli Polski to prawo nie dotyczyło). Zabieg ten ma być stosowany do 2015 roku, lecz istnieje prawdopodobieństwo, że zostanie przedłużony do 2018 roku.

Najważniejszym paragrafem w reformie stało się efektywne zużycie środków budżetowych (1,3 miliarda euro). Wsparciem finansowym zostały objęte działania związane z restrukturyzacją sektora, jego promocją (w tym poza granicami Unii) oraz inwestycjami. Postanowiono znieść nieskuteczne środki wspierające rynek (np. finansowanie destylacji i refundacje wywozowe). Jedną z najważniejszych zmian było wprowadzenie krajowych pułapów budżetowych. Dzięki temu każde państwo otrzymywało tyle środków finansowych, ile rzeczywiście potrzebowało. Przyznawane fundusze były dostosowywane do potrzeb, ale uwzględniały także sytuacje szczególne²². Owe pułapy posłużyły jako środki na promocję produktów winiarskich za granicą. Ich kolejnym przeznaczeniem była restrukturyzacja i modernizacja winnic. Podczas przydziału środków uwzględniano powierzchnię upraw winorośli i dane dotyczące jej produkcji²³.

W Polsce najważniejszym obecnie aktem prawnym regulującym krajową produkcję wina jest ustawa z 12 maja 2011. Każde przedsiębiorstwo produkujące alkohol (a więc i wino) są kontrolowane przez państwo za pośrednictwem czterech ministerstw:

- Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej- wydaje koncesję,
- Ministerstwa Finansów, które odpowiadało za politykę podatkową- akcyzę,
- Ministerstwa Gospodarki, które sprawowało kontrolę nad wymianą handlową,
- Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej na podstawie Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Rozporządzenia powyższych ministerstw do dziś wpływają na funkcjonowanie tego rynku. Istnieją także inne instytucje, które zakresem swoich działań obejmują sektor wina. Najważniejszą z nich jest Agencja Rynku Rolnego, której rola została dokładniej opisana w kolejnych akapitach. Do pozostałych podmiotów należą: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno- Spożywczych oraz Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, których zadaniem jest kontrola omawianego sektora. JHARS skupia się na rewizji jakości handlowej wyrobu gotowego oraz prowadzi nadzór nad procesami enologicznymi. W Polsce działa także Krajowa Rada Winiarstwa i Miodosytnictwa, która powstała jako dobrowolne zrzeszenie producentów win i miodów pitnych, a także importerów i innych przedsiębiorców związanych z rynkiem wina. Należy ona do Rady Gospodarki Żywnościowej działającej przy Ministrze Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

²² A. Parys-Kępińska, *Wspólnotowy rynek...*, dz. cyt.

²³ Rozporządzenie Rady (WE) nr 479/2008 z 29 kwietnia 2008 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. L 148.

Mimo, że skupia również dużych producentów, to poprzez swoją działalność korzystnie wpływa na poprawę sytuacji tych mniejszych (np. podania do Ministra Finansów w sprawie zbyt wysokiej akcyzy). Na terenie kraju funkcjonuje także wiele niezależnych zrzeszeń małych producentów, winiarzy-rolników np. Stowarzyszenie Winiarzy Małopolskiego Przełomu Wisły.

Organizacja polskiego rynku wina jest bardzo rozbudowana. Agencja na podstawie prawa krajowego i unijnego odpowiada za procedury, mechanizmy pomocowe i monitorujące tenże rynek. Do 2008 roku sytuacja organizacyjna winiarstwa była w bardzo złej sytuacji. Wdrożone zasady nie były adekwatne do polskiej rzeczywistości prawnej na rynku wina. Producenci z trudem wypełniali wszystkie wymagane formalności. Wraz z reformami roku 2008 cały sektor uległ zmianie. Najważniejszą było uchyczenie dotychczasowych mechanizmów na rzecz innych form wsparcia jak np. karczowanie, restrukturyzacja, czy zabiegi marketingowe. W ten sposób chciano uczynić europejskie winiarstwo bardziej konkurencyjnym na rynkach światowych. Drugim celem stało się podniesienie jakości tego trunku²⁴. Polska nie otrzymywała wcześniej żadnych środków na wsparcie rynku wina, ponieważ nie wypełniła kryteriów dotyczących historycznych danych o produkcji. Dodatkowo zostały uchylone wszelkie formy pomocy w tym sektorze. Obecnie, aby zostać wpisany do ewidencji krajowych producentów wina, należy złożyć odpowiedni wniosek do ARR. Powinien on zostać dostarczony najpóźniej do 30 czerwca roku poprzedzającego rok podjęcia zgłaszanej produkcji. Dodatkowo wymaganymi są informacje o szacunkowej ilości zbiorów, które zostaną zużyte do produkcji wina oraz o odmianie uprawianej winorośli²⁵.

Rok 2008 był przełomowy również dlatego, że Sejm uchwalił nową ustawę o podatku akcyzowym. Dzięki temu podmioty produkujące wino z własnych winogron nie musiały prowadzić tzw. składu podatkowego²⁶. Po tej korzystnej zmianie liczba podmiotów w ewidencji spadła. W momencie rejestracji, rolnik staje się przedsiębiorcą prowadzącym działalność gospodarczą. Tym samym traci prawo do ubezpieczenia w KRUS-ie, zmuszony jest zaś odprowadzać składkę zdrowotną do ZUS-u. W przypadku produkcji wina na poziomie kilku tysięcy litrów, taki kilkunastotysięczny wydatek nie ma sensu i często decyduje on o opłacalności produkcji. Dlatego polscy drobni producenci nie zgłaszają się do ewidencji i wytwarzają swe wino „na potrzeby własne”. Zainteresowanych ich produkcją- „częstują”, nie łamiąc zatem prawa. W winiarskich krajach UE producenci wytwarzający mniej niż 1000 hl wina na rok korzystają z różnego rodzaju ulg²⁷. Uproszczone zostały przepisy administracyjne, zaś producenci zostali zwolnieni z obowiązku prowadzenia własnych laboratoriów. Wcześniej byli oni wizytowani przez Sanepid częściej niż wielcy producenci. Agencja Rynku

²⁴ P. Burkot, *Wino gronowe z Polskich winnic*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2010, nr 2, s. 32–36.

²⁵ I. Lipińska, *Prawne aspekty...*, dz. cyt.

²⁶ Dz. U. Nr 145, poz. 915, rozdz. 2, art. 47, pkt. 2.

²⁷ W Austrii taki producent może sprzedawać swoje wytwory bez podatku i akcyzy.

Rolnego umożliwiła hobbystom produkowanie wina w celach komercyjnych, jednak okazało się, że taką działalność reguluje zbyt wiele ustaw i rozporządzeń. Przed wejściem ustawy winiarskiej z 2011 roku, ale już po zniesieniu obowiązku prowadzenia składu podatkowego, opłaty za koncesję, akcyzę, VAT i podatek dochodowy pochłaniały aż 60% ewentualnych przychodów! Mali rolnicy- winiarze nie mogli pozwolić sobie na takie koszty.

Wcześniej system prawny nie zachęcał do zgłaszania swojej działalności, gdyż mali producenci, rolnicy byli stawiani wobec tych samych wymogów co duzi przedsiębiorcy. Możliwości finansowe obu podmiotów były jednak zupełnie inne. Obowiązujące wcześniej przepisy uniemożliwiały sprzedaż wina nawet podczas różnego rodzaju degustacji czy pokazów²⁸.

Akcyza była i wciąż jest jednym z głównych hamulców rozwoju polskiego winiarstwa. Podatek ten jest podatkiem pośrednim, a wysokość jego stawek wpływa na wysokość ceny, choć jednocześnie jest on od niej niezależny. Nadrzędne są ustalenia Rady UE, zatem stawki w Polsce nie mogą być niższe od tych ustalonych w dyrektywie unijnej. To Polsce jednak nie grozi, gdyż posiada jedną z najwyższych stawek w Europie. Kraje winiarskie prowadzą politykę sprzyjającą rozwojowi sektora winiarskiego, co w zasadzie jest oczywiste- dochody do budżetu państwa z tytułu sprzedaży i eksportu swoich produktów winiarskich są znaczące. W Polsce opłacalność produkcji wysokiej jakości win gronowych na skalę przemysłową jest raczej niska. Nie jest to wcale spowodowane gorszym klimatem, bowiem sąsiedzi Polski- Niemcy, Słowacja oraz Czechy prowadzą politykę akcyzy 0%. Na rynku wspólnotowym postawieni jesteśmy w bardzo niekorzystnej sytuacji, ponieważ rodzime wyroby nie mogą być konkurencyjne cenowo w stosunku do importowanych.

Kolejnym przykładem krzywdzącego prawa było to, że według ustawy winiarskiej z 2008 roku wino produkowane w Polsce musiało być oznaczane jako „polskie wino/polish wine”. Informacja ta była umieszczana także na etykietach win produkowanych z importowanych surowców. Rodzimi producenci czuli się poszkodowani. Zostało to zmienione w najnowszej ustawie winiarskiej z dnia 12 maja 2011²⁹. Dzięki temu można odróżnić wino, które jest produkowane z fermentowanych importowanych soków winogronowych od win produkowanych z polskich winogron.

Wina, które zostały wyprodukowane z krajowych winogron, z winnic usytuowanych w Polsce podlegają tym samym zasadom oznaczania i etykietowania, co wina pochodzące z innych krajów Wspólnoty³⁰. Aby na polskich etykietach mogły pojawić się niektóre oznaczenia i terminy (w tym także chronione nazwy pochodzenia i chronione oznaczenia geograficzne) wymagane jest wprowadzenie

²⁸ P. Burkot, B. Kulisz, *Rynek wina...*, dz. cyt.

²⁹ Dz.U. 2011 Nr 120 poz. 690.

³⁰ S. Tyszkiewicz, *Ochrona nazw i znaków wyróżniających produkty rolne i żywnościowe*, [w:] E. Nitecka, M. Obiedziński (red.), *Prawo żywnościowe Unii Europejskiej*, Fundacja Programów Pomocy dla (FAPA), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2000, s. 125–141.

odpowiednich przepisów wykonawczych. W nowej ustawie winiarskiej z dnia 12 maja 2011 r. znajdują się wytyczne (szczególnie przydatne dla producentów) jak postępować w razie zgłoszenia swojego wyrobu, jako produktu o specjalnym oznaczeniu oraz jak takie wino etykietować. Najświeższym pomysłem polskich ustawodawców jest certyfikacja wina z określonego rocznika lub wina z określonej winorośli. Idea ta jest właściwa (aby nadać polskiemu winu europejski charakter i ułatwić jego identyfikację), jednak procedura ta jest skomplikowana i mało rozpowszechniona³¹.

Rozporządzenia Unii Europejskiej w sprawie wspólnego rynku wina wyznaczają ścieżkę polskim producentom, którzy w porównaniu do winiarskiej Europy są jeszcze początkujący. Prawo UE to nie tylko zakazy i nakazy, ale również wyznacznik dobrej praktyki winiarskiej.

4. PODSUMOWANIE

Celem niniejszej pracy było zaprezentowanie najważniejszych determinantów rozwoju polskiego winiarstwa gronowego. Zmiany w tej branży w przeciągu ostatnich lat świadczą o wyraźnym wzroście zainteresowania. Dzięki dokonanej charakterystyce uzyskano odpowiedzi na pytania badawcze, które zostały sformułowane we wstępie. Mali winiarze są bardzo zależni od państwa oraz wiedzy (która de facto oddziałuje na gusta) konsumentów. Klimat i warunki geograficzne Polski mogą być atutem i nie stanowią już problemu dla rozwoju produkcji. Rozpoznawalność rodzimych win jest bardzo niska. Brakuje spójnej klasyfikacji win, oznaczeń regionów winiarskich, co powoduje nieświadomość marki wśród społeczeństwa. Ma to przełożenie na sprzedaż, która i tak jest ograniczona ze względu na niekorzystne dla winiarzy prawo, które jest największą barierą w rozwoju tego sektora. Przyczynia się ono do rozrastania się „szarej strefy”. Wysoka akcyza i koszty produkcji powodują, że ceny są niejednokrotnie wyższe od europejskich. Wielkim atutem polskiego wina jest jego unikalny charakter oraz wysoka jakość. Małe winiarstwo skupia się bowiem na tradycyjnych recepturach i produkcji. W tych cechach tkwi przewaga konkurencyjna rodzimego wina. Dodatkowo współpraca pomiędzy winiarzami generuje wiele korzystnych synergii, co wpływa na wizerunek polskiego winiarstwa. Zmiany w polskim ustawodawstwie stwarzają szanse dla rozwoju tej branży. Dzięki regulacjom w ramach WPR branża winiarska została objęta wsparciem typowym dla rynku rolnego. Winiarze mają zagwarantowane środki pomocowe z budżetu UE. Zmiana wizerunku polskiego winiarstwa jest konieczna. Brakuje bowiem spójnego jego wizerunku.

Poprawa sytuacji polskich winiarzy jest możliwa, jednak w dużej mierze zależy od woli ustawodawcy. Stowarzyszenia winiarzy wspólnymi siłami próbują

---

³¹ Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej IJHARS: <http://www.ijhar-s.gov.pl/news/items/certyfikacja-wina-z-okreslonego-rocznika-lub-wina-z-okreslonej-odmiany-winorosli.html>.

wywrzeć wpływ na kształt obieranych przez państwo reform w tej dziedzinie. Polskie wino gronowe nie odgrywa w Europie póki co większego znaczenia. Może ono jedynie stanowić interesującą ciekawostkę. Dlatego też Polskie wino gronowe mogłoby być pod tym względem konkurencyjne wobec win europejskich (oznaczone odpowiednim oznaczeniem chronionego produktu regionalnego).

BIBLIOGRAFIA

- Anderson K. (red.), *The World's Wine Markets: globalization at work*, Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2004.
- *ARR 2010 – administrowanie mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej i krajowymi*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2011, nr 1.
- Bosak W., *Zasady etykietowania polskich win*, 2009 <http://www.vinifera.pl/wina-542,240,0,0,F,news.html> [dostęp: 12.02.2012].
- Burkot P., Kulisz B., *Rynek wina w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2008, nr 12.
- Burkot P., *Wino gronowe z Polskich winnic*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2010, nr 2.
- European Commission, *Excise duty tables REF 1.034*, 2012, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/alcoholic_beverages/rates/excise_duties-part_i_alcohol_en.pdf [dostęp: 19.04.2012].
- Górzyński M., Osiak J., Rokicka M., *Raport: Analiza rynku spirytusowego w Polsce*, CASE- Doradcy Sp.Z.o.o., Warszawa 2005.
- <http://www.belvini.pl/lexikon/Frankreich.html> [dostęp: 12.04.2012].
- <http://www.ijhar-s.gov.pl>.
- Krajewski R., Tul-Krzyszczuk A., *Rynek wina gronowego w Polsce – nowe wyzwania ze strony konsumentów*, „Przemysł Fermentacyjny i Owocowo-warzywny” 2002, nr 3.
- Kulisz B., *Unijny rynek wina- mechanizmy dotyczące Wspólnej Polityki Rolnej*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2007, nr 8.
- Lipińska I., *Prawne aspekty produkcji wina w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2007, t. IX, z. 2.
- *Oplacalność uprawy winorośli w Polsce*, 2009, e-ogrody.com, <http://www.e-ogrody.com/a-942-oplaczalnosc-uprawy-winorosli-w-polsce.html> [dostęp: 12.02.2012].
- Owca G., *Wszystko, co chcieliście wiedzieć o imporcie wina, ale baliście się (i słusznie!) zapytać (cz. I)*, 2009, <http://www.vinifera.pl/wina,559,149,0,0,F,news.html> [dostęp: 15.04.2012].
- Parys- Kępińska A., *Wspólnotowy rynek wina po 2008 roku*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2010, nr 12.
- *Produkcja upraw rolnych i ogrodnich w 2009 roku*, Materiały Źródłowe, Główny Urząd Statystyczny, Departament Rolnictwa, Warszawa 2010.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 1 marca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia składów podatkowych, Dz.U. 2004 Nr 35 poz. 311.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 11 lipca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu wyrobu fermentowanych napojów

winiarskich oraz metod analiz tych napojów do celów urzędowej kontroli pod względem jakości handlowej, Dz.U. 2008 Nr 133 poz. 846.

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1234/2007 z 22 października 2007 r., ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych, Dz. U. L 299.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2165/2005 z 20 grudnia 2005 roku zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1493/1999 w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. L 345.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2165/2005 z 20 grudnia 2005 roku zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1493/1999 w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. L 345.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 479/2008 z 29 kwietnia 2008 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. L 148.
- Rozporządzenie Rady nr 1493/1999 z 14 lipca 1999 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku wina, Dz. U. WE nr L 179.
- Sprawozdania z działalności Agencji Rynku Rolnego na lata: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, Agencja Rynku Rolnego, Warszawa.
- Szczepaniak I., *Stan i perspektywy rozwoju przemysłu winiarskiego w Polsce*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa, 1999.
- Tul-Krzyszczuk A., Kołakowska-Paszkiewicz A., *Konkurencyjność na rynku wina w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2008, t. X, z. 4.
- Tyszkiewicz S., *Ochrona nazw i znaków wyróżniających produkty rolne i żywnościowe*, [w:] Nitecka E., Obiedziński M. (red.), *Prawo żywnościowe Unii Europejskiej*, Fundacja Programów Pomocy dla (FAPA), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2000.
- Ustawa z 10 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz ustawy o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina, Dz. U. Nr 145, poz. 915.
- Ustawa z 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina, Dz.U. 2011 Nr 120 poz. 690.
- *Ustawa z 22 stycznia 2004 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich*, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina, Dz.U. 2004 Nr 34 poz. 292.
- Zarządzenie 80/2011/Z Prezesa Agencji Rynku rolnego z 20 czerwca 2011 roku w sprawie wprowadzenia Warunków uczestnictwa w mechanizmie „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina”, http://www.arr.gov.pl/data/02000/81_11_z.pdf [dostęp: 20.03.2012].

DETERMINANTS OF DEVELOPMENT AND IT'S INFLUENCE ON CURRENT STATE OF GRAPE WINE PRODUCTION IN POLAND

Summary: This paper considers description about main determinants of grape wine production in Poland and resulting from them implications. The biggest influence on it's production have: law regulations, consumer preferences and geographical location. Polish integration into the European Union have caused visible growth in number of vineyards. Further EU has included Poland into the “A” zone (geographical part of the EU wine common market). Small winemakers benefited from that. For now the strongest feature of polish wine is its' high quality and

quaintness. Huge problem is complicated and expanded institutional network, which creates barrier in this sector development. Being part of EU wine common market generates numbers of opportunities. Problems described below allows to get to know with overall condition of polish grape wine sector.

Key words: development barrier, growth determinants, European Union, production, law regulations, changes, winery, vineyards, the wine common market, grape wine.

*Lic. Barbara Radziwiłko
Szkoła Główna Hadlowa*